

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämistä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Lakiluonnokset tavoitteet ovat erittäin hyvät ja kannatettavat. On hienoa, että erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat on huomioitu lainsäädännössä vahvasti ja on pyritty hakemaan ratkaisuja heidän asemansa parantamiseen.

Lakikokonaisuuteen sisältyy osittain epäselvyyttä edelleen kunnan ja hyvinvointialueen tehtäväjakoön liittyen. Kotoutumisen edistämisen tietojärjestelmä on tulossa, mikä on hyvä, että saadaan yhteneväinen järjestelmä eri kuntiin. Asialla on kuitenkin kiire, koska asiakastietojärjestelmän tarve on jo 1.1.23 alkaen, kun aiemmin käsitelty ns. Mini-HE astuu voimaan. Hyvinvointialueen ja kunnan järjestelmä ovat erilliset, mikä aiheuttaa omaa haastetta.

Lausunnossa keskitymme hyvinvointialueen näkökulmaan lakikokonaisuudessa.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Pykälä 13 tuo mahdollisuuden monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, mikä on hyvä asia ja selkeyttää kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä. Tähän pykälään on kuitenkin sisällytettävä oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat elleivät he sisälly pykälän tarkoitamiin henkilöihin. Tähän ryhmään sisältyy paljon haavoittuvassa asemassa olevia henkilöjä, joiden osalta on vaarana, että heistä tulee väliinpuotajia ja jäävät ilman oikein kohdennettuja palveluja. Jos esimerkiksi tämän ryhmän osalta arvioinnin tarpeen monialaisesta palvelutarpeen arvioinnista tekee 12 §:ssä tarkoitettu arviointi tulisi varmistaa, että kunnassa olisi riittävä osaaminen arvioida myös esimerkiksi sosiaalihuollon palvelutarvetta ja selvittää asiakkaan elämäkokemuksia esimerkiksi mahdollisia traumaattisia kokemuksia laaja-alaisesti. Pidämme erikoisena, että perustelutekstissä esiin tuotu hyvinvointialueen resurssipuute voisi olla peruste monialaisen palvelutarpeen tekemättä jättämiselle. Perheen kotoutumissuunnitelma (19 §) on erityisen tarpeellinen silloin, kun jollakin perheenjäsenellä on erityistarpeita, jotka vaikuttavat koko perheen tilanteeseen. Kotoutumisajan lyhentäminen huolestuttaa. Tällä hetkellä läheskään kaikille asiakkaille ei ole mahdollista kotoutua nykyisenkään kotoutumisajan puitteissa. Mikäli kotoutumisaika lyhenee esitetyllä tavalla, tulee varmistaa kotoutumisen edistämisen työn ja

maahanmuuttajia sote-palveluiden riittävän vahva resursointi, jotta kotoutuminen voisi ylipäättään olla lyhyemmässä ajassa mahdollista. Tällaista resurssilisäystä eivät ainakaan ns. mini-hallituksen esitys ja siihen yhteyteen kaavailtu laskennallisia korvauksia koskeva asetus tuo. Olemme erityisen huolissaan pakolaistaustaisten kotoutumisesta, mikäli kotoutumisaika lyhentyy. Emme näe realistisena pakolaistaustaisen kotoutumista 2 vuodessa. Pakolaisuuden taustalla olevat syyt ja kokemukset esim. traumaattiset tapahtumat vaikuttavat kotoutumiseen. Lisäksi elämänmuutokset Suomeen tullessa, huoli kotimaassa olevista omaisista yms. vaikeuttaa kotoutumisen prosessia. Lisäksi luku- ja kirjoitustaidottomien kotoutuminen on hyvin hidaskäynnin prosessi.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

-

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

On hyvä, että kotoutumishjelma tulee velvoittava. Monella alueella, kuten Kymenlaaksossa on jo pitkään tehty kotoutumishjelmat, mutta on hyvä, että tällä selkeytetään kotoutumishjelman sisältöä ja yhdenmukaistetaan eri kuntien ohjelmia.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Pidämme hyvänä esitystä siitä että alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut ovat jatkossa sosiaalihuoltolain mukaista toimintaa (esim. 31 §). Ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuki (32 §) on hyvä asia, mutta sen suhde lastensuojelun jälkihuoltoon tuottaa hieman epäselvyyttä. Samoin suhde muuhun lastensuojeluun jää laissa hieman epäselväksi. Ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijana olevat lapset ja nuoret jäävät kuntien vastuulle, mikä mietityttää ja edellyttää vähintäänkin tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen palveluiden kanssa.

Pidämme myös hyvänä sitä, että alaikäisten asuminen ja palvelut toteutettaisiin mahdollisimman kodinomaisesti, kuten laki tuo esiin esimerkiksi perheryhmäkotina (vastaavasti toteutettuna kuin lastensuojelun perheryhmäkodissa esim. henkilöstömitoituksen ja puitteiden osalta) tai perhehoitona. Emme pidä hyvänä alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten asumisen toteuttamista laitospäristössä.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Tiedonkulku kunnan ja hyvinvointialueen välillä on tärkeää ja välttämätöntä niiden henkilöiden osalta, joilla on sote-palveluiden tarvetta.

Kunnassa olisi syytä olla sosiaalihuollollista osaamista, jotta siellä osattaisiin tehdä 42 §:ssä tarkoitettu arvio siitä, että tarvitseeko henkilö sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

6.luvun otsikointi lisää sekavuutta, koska kotoutumisen edistäminen on jatkossa kunnan tehtävä, ei hyvinvointialueen. Olisiko parempi sanamuoto esim. maahanmuuttajien palvelut hyvinvointialueella. Sinänsä 48 § selkeyttää joltakin osin asiaa. Hyvinvointialueella on jatkossa vain sosiaalihuoltolain mukaiset maahanmuuttajien palvelut sekä yleiset sote-palvelut, joiden tulee olla kaikkien saavutettavissa. Tämän vuoksi otsikko ja pykälässä mainittu kotoutumisen edistäminen hyvinvointialueiden tehtäviä kuvatessa antaa epäselvän käsityksen.

Valtion korvaukset (8 luku)

Hyvinvointialueen jatkossa tulevan laskennallisen korvauksen riittävyys turvaamaan tarvittavat palvelut huolestuttaa.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Tähän kokonaisuuteen liittyy huolta tiedonsaanti, tietosuoja sekä tietojärjestelmien yhteensovittaminen (esim. tiedonsiirrot).

Huolta aiheuttaa myös välivaihe, mikä on ennen valtakunnallisen tietojärjestelmän valmistumista. Yhteiskunnan kustannuksia menee nyt välivaiheen mallin rakentamiseen ja kuntiin saattaa tulla hyvin moninaisia ratkaisuja. Lain yhteydessä jäi mietityttämään se, kuinka laajan käyttöoikeuden hyvinvointialue saa kuntien järjestelmän käyttöön. Lisäksi pohdituttaa Kanta-luokituksen yhteensopivuus lakiesityksen kanssa (esim. kotoutumisen edistäminen on edelleen kanta-luokituksessa myös sosiaalipalvelu, vaikka se ei sitä nyt sitten jatkossa enää ole).

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Taloudellisen arvioinnin osalta on perusteluteksteissä todettu, että vaikutus valtion talouteen olisi vähäinen. Esitys tuottaa kuitenkin erityisesti alkuvaiheessa kunnan ja hyvinvointialueen kanssa päällekkäistä työtä tiivistä yhteistyöstä johtuen, josta seuraa osin päällekkäisiä kustannuksia, joita ei käsityksemme mukaan ole riittävästi huomioitu.

Lakiluonnoksen perustelutekstissä keskitytään varsin paljon työllisyyden tavoitteisiin (mikä tuo tuntee siitä, että pakolaisetkin nähdään vain tuottavuuseränä) ja rinnalle olisi kaivattu enemmän myös pakolaisten kokonaistilanteen arviointia ja ihmisarvoa painottavia näkökulmia. Pakolaisuus ei ole valinta, usein muu maahanmuutto on.

Liakka Anna-Riitta
Kymsote

Taiveaho Satu
Kymsote (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä) -
Kymsoten aikuisten sosiaalipalvelut/maahanmuuttopalvelut